

Delegationen för konkursärenden

Rekommendation 15 bilaga

KONKURSGÄLDENÄRENS RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER

Innehåll

1.	Allmänt.....	1
2.	Vem är gäldenär	2
3.	Gäldenärens rätt att få uppgifter och delta.....	2
4.	Gäldenärens skyldighet att medverka och att lämna uppgifter	3
4.1	Gäldenärens självkriminaliseringsskydd.....	4
5.	Bestyrkande av boförteckningen.....	5
6.	Gäldenärens utkomst.....	5
7.	Behandling av gäldenärens post.....	6
8.	Begränsningar av gäldenärens behörigheter	7
9.	Säkringsåtgärder gällande gäldenärens tillgångar och person	7
10.	Tvångsmedel mot gäldenären	8
11.	Gäldenärens rätt att fortsätta rättegång	8
12.	Gäldenärens rätt att bestrida borgenärernas fordringar	9
13.	Gäldenärens rätt att klandra borgenärernas beslut.....	9
14.	Gäldenärens rätt till skadestånd och gäldenärens skadeståndsansvar	10
15.	Gäldenärens tystnadsplikt	11
16.	Bankkonto i en fysisk persons konkurs.....	11
17.	Möjlighet att få tillgång till ekonomi- och skuldrådgivningens tjänster och skuldsanering.....	11

1. Allmänt

En konkurs är ett allmänt förfarande som berör alla gäldenärens borgenärer och där gäldenärens tillgångar realiseras för betalning av borgenärernas fordringar på gäldenären. Beslut om försättande i konkurs fattas av en domstol som utser en boförvaltare som ska sköta och sälja gäldenärens tillgångar samt ta reda på borgenärerna.

När en konkurs har inletts förlorar gäldenären bestämmanderätten till sina tillgångar. Den boförvaltare som utsetts av domstolen ska utan dröjsmål ta över besittningen av konkursboets egendom. I samarbete med gäldenären upprättar konkursförvaltaren en förteckning över tillgångarna och skulderna i boet.

Konkursgäldenären är skyldig att assistera boförvaltaren i besittningsövertagandet av konkursboet och upprättandet av boförteckningen. Boförteckningens riktighet bestyrks av en person eller flera personer som utsetts av boförvaltaren. Boförvaltaren kontakter gäldenären, om hen behöver någon annan hjälp för att sköta sina uppgifter.

Borgenärerna fattar de centrala besluten gällande konkursboet. Gäldenären får delta i beslutsprocessen och får av boförvaltaren på förhand information om saker som ska behandlas. Gäldenären har också i övrigt rätt att av boförvaltaren få information om konkursen.

I en konkurs indelas skulderna i skulder som ska övervakas och masskulder. Skulderna som ska övervakas är skulder för vilka åtagandet eller någon annan rättsgrund uppkommit innan konkursen började. Masskulderna är skulder som föranleds av konkursförfarandet eller att avtal eller åtagande som gjorts av konkursboet. Gäldenären svarar inte för masskulder.

I följande avsnitt behandlas konkursgäldenärens ställning i en konkurs mer ingående.

Konkursombudsmannens uppgift är att övervaka boförvaltarnas verksamhet. Mer information om konkursfrågor finns på bland annat webbplatsen för Konkursombudsmannens byrå på adressen www.konkurssiasiamies.fi.

2. Vem är gäldenär

Enligt konkurslagen betraktas som gäldenär en fysisk person, ett aktiebolags och ett andelslags styrelsemedlem och verkställande direktör, ett kommanditbolags ansvariga bolagsman, ett öppet bolags bolagsman och en förenings styrelsemedlem som försatts i konkurs. En person som innehaft ovan nämnda ställning under året innan konkursansökan lämnades in betraktas också som gäldenär.

En domstol kan förordna att samma bestämmelser gällande en gäldenär också ska tillämpas på annan person, till exempel en person som de facto varit ledare för gäldenärens verksamhet. Boförvaltaren eller en borgenär kan yrka på ett förordnande. Domstolen informerar den aktuella personen om yrkandet, och hen kan i sin tur lägga fram sina synpunkter i ärendet.

En person som har verkat i ett samfunds ledningsuppgifter tidigare än året innan konkursansökan lämnades kan förordnas som gäldenär. Detta förfarande kan tillämpas till exempel om bolaget inte haft någon styrelse under det senaste året och verkställande direktören eller bolagets styrelse i sin helhet har bytts. Om gäldenären är en fysisk person, kan man yrka på att också en person som de facto varit ledare för gäldenärens näringsverksamhet eller skött gäldenärens egendom ska utses som gäldenär.

3. Gäldenärens rätt att få uppgifter och delta

Gäldenären har rätt att av boförvaltaren få information om konkursboet och skötseln av detta.

Boförvaltaren ger alltid boförteckningen, gäldenärsutredningen, förslaget till utdelningsförteckning och utdelningsförteckningen samt årsredogörelsen till gäldenären. På begäran kan gäldenären få information om handlingar som på grund av konkursen överförts till boförvaltaren och även andra uppgifter om boet samt uppgifter som ingår i konkursboförvaltningens handlingar som upprättats under konkursförfarandet.

Gäldenären har rätt att delta i borgenärssammanträden och uttrycka sin åsikt i frågor som behandlas, men gäldenären har ingen rösträtt. Boförvaltaren sänder kallelse till sammanträdet och information om frågor som behandlas vid sammanträdet till gäldenären. Borgenärerna kan också

på det sätt som föreskrivs i lagen fatta beslut om frågor gällande konkursboet, utan att hålla ett sammanträde.

Också i detta fall bereder boförvaltaren gäldenären tillfälle att framföra sina åsikter om frågan som ska behandlas.

Boförvaltaren kan begränsa gäldenärens rätt att få uppgifter och att delta i borgenärssammanträdet, om begränsningen kan anses vara nödvändig för att trygga konkursboets eller en utomståendes rättigheter eller av något annat särskilt skäl. Den information som avses här ska dock i efterhand ges till gäldenären.

4. Gäldenärens skyldighet att medverka och att lämna uppgifter

Gäldenären ska medverka till att boförvaltaren kan sköta sina uppgifter. Gäldenären ska lämna boförvaltaren sina kontaktuppgifter och vid behov vara anträffbar för denne. När gäldenärens personliga närvaro behövs i exempelvis företagets verksamhetslokaler inkallas gäldenären av boförvaltaren.

Gäldenärens skyldighet att medverka gäller fram till att konkursen avslutas och efter behov även efter denna, om efterutredningsåtgärder behövs i konkursen. Gäldenären kan fråga boförvaltaren i vilken utsträckning och hur länge hen ska vara anträffbar för boförvaltaren.

Gäldenären ska se till att boförvaltaren i sin besittning får egendom och verksamhetslokaler som hör till boet. Gäldenären ska också ge boförvaltaren tillträde till sina datasystem genom att exempelvis ge de behövliga lösenorden.

Gäldenären ska ge boförvaltaren uppgifter om konkursgäldenärens egendom och konkursfordringar. Gäldenären ska också ge boförvaltaren andra uppgifter som denna behöver.

Bokföringsmaterialet och övriga handlingar för gäldenärens affärs- och yrkesverksamhet hör till konkursboet och ska överlämnas till boförvaltaren.

Om bokföringen inte har avslutats kan gäldenären komma överens med boförvaltaren om att gäldenären på sin egen bekostnad ser till att bokföringen slutförs och att bokslut upprättas.

Gäldenärens skyldighet att lämna uppgifter begränsar sig inte till de uppgifter som boförvaltaren begärt, utan gäldenären ska självmant lämna

uppgifter som gäldenären anser att behövs för bouppteckningen.

4.1 Gäldenärens självkriminaliseringsskydd

I 4 kap. 5 a § i konkurslagen föreskrivs att om gäldenären är misstänkt vid en förundersökning eller står åtalad för ett brott är hen inte skyldig att lämna boförvaltaren uppgifter om de omständigheter misstanken eller åtalet grundar sig på (s.k. självkriminaliseringsskydd).

Boförvaltaren är skyldig att informera gäldenären om denna rätt. Delegationen rekommenderar att boförvaltaren omedelbart i början av konkursen informerar gäldenären om detta i samband med att boförvaltaren ger gäldenären en redogörelse för konkursförfarandet förlopp.

Om gäldenären med åberopande av självkriminaliseringsskyddet inte har lämnat uppgifter, ska hen informera om detta senast i samband med att boförteckningens riktighet bestyrks.

Vägran att lämna uppgifter ska anknyta till en förundersökning eller åtal som kan specificeras och som har anhängiggjorts. Gäldenären ska redan ha ställning som brottsmisstänkt eller stå åtalad. I detta fall har hen rätt att vägra ge boförvaltaren uppgifter som ligger till grund för brottsmisstanken eller åtalet. Om gäldenären inte specificerar brottsmisstanken, förundersökningen om denna eller åtalet, har hen inte denna rätt.

Gäldenären har inte rätt att vägra ge uppgifter om gärningar eller åtgärder som kunde uppfylla brottsrekvisitet, men i fråga om vilka hen inte har ställning som misstänkt eller åtalad när uppgifter begärs.

Om gäldenären dock inte till boförvaltaren lämnat uppgifter som omfattas av hens skyldighet att lämna uppgifter, utan att åberopa sitt självkriminaliseringsskydd, gör sig gäldenären eventuellt skyldig till gäldenärsbedrägeri.

Gäldenären kan göra sig skyldig till gäldenärsbedrägeri, om det senare framgår att sådana uppgifter som med åberopande av självkriminaliseringsskyddet inte har lämnats inte på något sätt anknyt till händelsen som låg till grund för brottsmisstanken och att gäldenären själv borde ha insett det.

5. Bestyrkande av boförteckningen

Gäldenären ska med sin underskrift bestyrka boförteckningens riktighet. Genom att med sin underskrift bestyrka boförteckningen försäkras gäldenären att uppgifterna om konkursgäldenärens tillgångar och medel i boförteckningen är riktiga. Om gäldenären är av annan åsikt gällande innehållet i boförteckningen, ska hen göra ett förbehåll, dvs. för boförvaltaren framlägga och till boförteckningen foga de kompletteringar och rättelser hen anser vara nödvändiga. Boförvaltaren ska till boförteckningen också foga gäldenärens i 4 § 1 punkten avsedd eventuell anmälan om att självkriminaliseringskydd har åberopats.

På yrkande av boförvaltaren kan domstolen bestämma att gäldenären i stället för att underteckna boförteckningen ska inställa sig i domstolen och där med ed eller försäkran styrka att boförteckningen är riktig.

I 39 kap. 2 och 3 § i strafflagen föreskrivs straff för bestyrkande av falsk och vilseledande boförteckning samt lämnande av falska eller bristfälliga uppgifter.

6. Gäldenärens utkomst

Rätt till bidrag

Om gäldenären är en fysisk person, kan boförvaltaren till gäldenären och de som för sin försörjning är beroende av gäldenären utbetala bidrag ur konkursboets medel, om deras utkomst inte annars är tryggad. Likaså kan bidrag utbetalas till en bolagsman i ett öppet bolag, en ansvarig bolagsman i ett kommanditbolag och en aktieägare som hört till ett aktiebolags ledning och som genom bolaget förvärvat sin huvudsakliga utkomst.

Vid övervägande av bidrag tar boförvaltaren hänsyn till gäldenärens förvärvsmöjligheter. Gäldenärens personliga inkomster under konkursförfarandet hör inte till konkursboet

Bidragsbeloppet fastställs främst utifrån det penningbelopp som betalas i utkomststöd. Beloppet kan vara högre, om gäldenären behöver mer medel för exempelvis utgifter för nödvändig hälsovård.

Boförvaltaren kan också tillåta att gäldenären fortsätter att bo i en bostad som överförs till konkursboet.

Beviljandet av bidrag beror förutom på nödvändigheten av försörjning också på gäldenärens aktivitet då det gäller bostadsutredningen och på konkursboets möjligheter att betala bidrag. Om gäldenären på grund av utredningen av konkursboet inte har möjligheter att ordna utkomst på något annat sätt, måste bidrag i allmänhet utbetalas. Bidrag kan inte utbetalas ur ett medellöst konkursbo. Bidrag kan beviljas för högst sex månader räknat från datum då konkursen började.

Rätt till kostnadsersättning

Bostadsutredningsuppgifter kan ge upphov till kostnader för gäldenären. Gäldenären har rätt att ur konkursboets medel få en skälig ersättning för nödvändiga rese-, kost- och logistikostnader.

Meningskiljaktigheter gällande bidrag eller kostnadsersättning

Om det mellan gäldenären och boförvaltaren uppstår meningskiljaktigheter gällande utbetalning av bidrag eller kostnadsersättning, kan gäldenären föra ärendet till tingsrätten för avgörande.

7. Behandling av gäldenärens post

Boförvaltaren har rätt att omhänderta och öppna brevförsändelser och andra meddelanden och paket som är adresserade till gäldenären och som hänför sig till gäldenärens ekonomiska verksamhet eller till utredningen av konkursboet. Andra meddelanden innefattar elektroniska meddelanden och andra meddelanden som överförs elektroniskt.

Om försändelsen är personlig ska boförvaltaren sända den till gäldenären.

Efter behov låter boförvaltaren gäldenären och arbetstagarna meddela att deras e-postadresser inte längre är i användning. Med boförvaltarens samtycke har de rätt att radera filer som varit i egen användning, till exempel personliga adressböcker.

8. Begränsningar av gäldenärens behörighet att sköta uppdrag

Behörigheterna för att verka i vissa uppdrag har begränsats för en fysisk person som försatts i konkurs. Hen kan till exempel inte vara styrelsemedlem eller verkställande direktör i ett aktiebolag.

Begränsningen av gäldenärens behörighet att sköta befattningar gäller från och med datum då konkursen började fram till att gäldenären bestyrkt boförteckningens riktighet. Begränsningen kan dock vara i kraft högst fyra månader, om inte annat bestäms i lag gällande befattning eller uppdrag.

9. Säkringsåtgärder gällande gäldenärens tillgångar eller person

Domstolen kan redan innan den beslutar att gäldenären ska försättas i konkurs bestämma att brådskande säkringsåtgärder ska vidtas för boutredningen. Detta kräver att det finns uppenbara grunder för att godkänna konkursansökan.

Domstolen kan bestämma att egendom som tillhör gäldenären ska beläggas med kvarstad eller bestämma att någon annan säkringsåtgärd ska vidtas, om det finns risk för att gäldenären till skada för borgenärerna gömmer, förstör eller överlåter egendom eller gör något annat som kan äventyra borgenärernas rätt. Liknande åtgärder kan vidtas gällande handlingar som hänför sig till gäldenärens rörelse, till exempel bokföringsmaterial.

Gäldenären kan meddelas utreseförbud, om det finns sannolika skäl att misstänka att gäldenären lämnar landet och försummar sin skyldighet att medverka och lämna uppgifter. Förbudet gäller högst fram till att gäldenären bestyrkt boförteckningens riktighet. Pass kan inte utfärdas för en person som meddelats utreseförbud, och ett giltigt pass ska överlämnas till polisen för den tid som förbudet gäller.

10. Tvångsmedel mot gäldenären

De tvångsmedel som tillämpas i en konkurs är vite och häktning. Det blir aktuellt att tillämpa tvångsmedel, om gäldenären tredsкас, dvs. försummar sin skyldighet att medverka och lämna uppgifter så, att boförvaltaren inte kan sköta sitt uppdrag på behörigt sätt, eller vägrar bestyrka boförteckningen eller lämna uppgifter för boförteckningen. Det är alltid domstolen som på boförvaltarens yrkande fattar beslut om tvångsmedel. I allmänhet hör domstolen gäldenären i ärendet.

Föreläggande av vite blir i allmänhet aktuellt som primärt tvångsmedel. Fullgör gäldenären inte utan dröjsmål sin skyldighet, ska vitet dömas ut.

Om gäldenären fortsätter sin tredsка trots att ett vite har dömts ut, kan påtryckningshäkte förordnas för hen. Om det är uppenbart att gäldenären tredsкас trots att vite dömts ut, kan domstolen bestämma om omedelbart påtryckningshäkte för hen.

Gäldenären får hållas häktad högst sex månader. Domstolen friar gäldenären från påtryckningshäktet när hen slutar tredsкас. En häktad gäldenär kan meddela fängelsemyndigheten att hen upphör med sin tredsка.

11. Gäldenärens rätt att fortsätta rättegång

I en rättegång gällande egendom som tillhör konkursboet är det primärt boförvaltaren som för talan. Om boförvaltaren inte för talan, kan gäldenären fortsätta denna anhängiggjorda rättegång. Likaså kan gäldenären väcka talan gällande egendom som hör till konkursboet, om konkursboet vägrat göra det.

Om konkursboet önskar ingå förlikning, men gäldenären är av annan åsikt, får gäldenären själv väcka talan eller fortsätta rättegången. I detta fall måste dock gäldenären ställa konkursboet säkerhet för det penningbelopp som konkursboet erbjudits som förlikning.

Den vinst eller nytta som gäldenären får genom en rättegång ingår i konkursboet. Gäldenären har dock rätt att få den av domstolen bestämda ersättningen för rättegångskostnader som den andra parten eventuellt åläggs att betala.

12. Gälldenärens rätt att bestrida borgenärernas fordringar

I en konkurs fastställs utdelningsförteckningen enligt vilken borgenärerna får en betalning på sina fordringar ur konkursboet. För utdelningsförteckningen övervakar borgenärerna sina fordringar, dvs. meddelar sina fordringar till boförvaltaren. På boförvaltarens begäran ska gälldenären assistera boförvaltaren i utredningen av fordringarna. Om gälldenären anser att övervakningen är felaktig, ska hen i första hand kontakta boförvaltaren.

Boförvaltaren har en skyldighet att bestrida fordringar som borgenärer uppgett utan grund eller felaktigt.

Också gälldenären har rätt att bestrida en fordran eller förmånsrätt som antecknats i förslaget till utdelningsförteckning som sammanställts av boförvaltaren. Gälldenären ska specificera vilken fordran eller förmånsrätt bestridandet gäller och motivera detta. Bestridandet ska göras skriftligen och lämnas till boförvaltaren inom en månad räknat från datum då förslaget till utdelningsförteckning blev färdigt.

Bestridandena avgörs av domstolen.

En allmän domstol har inte befogenheter att fatta beslut om skattefordringar och andra offentligrättsliga fordringar. De kan således inte undersökas som bestridanden. Gälldenären ska kontakta boförvaltaren om hen anser att denna övervakning är felaktig. Boförvaltaren ska reda ut huruvida det i fråga om exempelvis skattefordringar behövs ett besvärsförfarande.

13. Gälldenärens rätt att klandra borgenärernas beslut

Borgenärerna fattar de centrala besluten gällande konkursboet. Borgenärerna utövar i allmänhet sin beslutanderätt vid borgenärssammanträden. Gälldenären får delta i beslutsprocessen och får av boförvaltaren på förhand information om saker som ska behandlas.

På ansökan av gälldenären eller en borgenär kan domstolen upphäva eller ändra ett borgenärsbeslut, om det med tanke på ärendets karaktär är möjligt. Ett förfarandefel eller innehållet i ett beslut kan ligga till grund för att ändra eller upphäva ett beslut.

Det är fråga om ett förfarandefel, om ett beslut inte har fattats i rätt ordning. Sökanden måste påvisa att felet påverkat innehållet i

borgenärernas beslut eller att förfarandefelet i övrigt kan betraktas som väsentligt.

Utifrån en grund som gäller innehållet kan ett beslut upphävas eller ändras, om det är ägnat att ge upphov till otillbörlig fördel för borgenären eller någon annan eller om det är uppenbart oskäligt med tanke på borgenären eller gäldenären.

Innan borgenärssammanträdet avslutas ska ordföranden ge lagstadgade anvisningar om hur borgenärssammanträdets beslut kan klandras. Om gäldenären är missnöjd med ett beslut som fattats vid ett borgenärssammanträde, ska hen i syfte att bevara sin rätt att överklaga beslutet omedelbart meddela sitt missnöje till ordföranden för sammanträdet.

Boförvaltaren kan också be borgenärerna att meddela sin ståndpunkt i ett ärende som annars borde behandlas vid borgenärssammanträdet. Också i detta fall ska boförvaltaren även för gäldenären reservera ett tillfälle att meddela sin ståndpunkt i ärendet inom den tidsfrist som satts upp av boförvaltaren. Boförvaltaren ska meddela gäldenären vilket beslut som har fattats i ett annat beslutsförfarande samt tidpunkten för beslutet.

14. Gäldenärens rätt till skadestånd och gäldenärens skadeståndsansvar

Gäldenären kan ha rätt till skadestånd, om boförvaltaren uppsåtligen eller av oaktsamhet ger upphov till skada för gäldenären. Också en konkursborgenär kan vara skyldig att till gäldenären betala ett skadestånd för en skada som borgenären uppsåtligen eller av grov oaktsamhet orsakat i konkursförfarandet.

Också gäldenären är själv skyldig att ersätta en skada som gäldenären har orsakat konkursboet eller en borgenär genom att väsentligt försumma sin skyldighet att medverka.

15. Gälldenärens tystnadsplikt

Gälldenären får inte för en utomstående röja eller för egen vinning utnyttja vad han eller hon i samband med förfarandet har fått veta och som berör en företagshemlighet eller yrkeshemlighet i konkursboet.

Gälldenären får inte heller röja eller utnyttja en företagshemlighet som ansluter sig till verksamhet som har bedrivits före konkursens början, om det är uppenbart att röjandet eller utnyttjandet kan sänka värdet på den egendom som ingår i boet eller försvåra dess realisering.

I 38 kap. 1 och 2 § föreskrivs straff för brott mot tystnadsplikten.

Trots konkursen för gälldenären i syfte att förvärva utkomst använda sina yrkeskunskaper och använda inhämtad information, till exempel affärsrelationer, i den näringsverksamhet hen bedriver.

Gälldenärens tystnadsplikt upphör när konkursen avslutas.

16. Bankkonto i en fysisk persons konkurs

Enligt konkurslagen ingår inte egendom eller inkomster som en konkursgälldenär förvärvar efter att konkursen börjat i en fysisk persons konkursbo.

Till exempel fordringar som uppkommit för gälldenären innan konkursen började hör dock till konkursboet.

När konkursen har börjat ska konkursgälldenären öppna ett eget bankkonto dit de medel som inte hör till konkursboet styrs. Efter behov ska boförvaltaren assistera gälldenären då det gäller att öppna ett konto.

17. Möjlighet att få tillgång till ekonomi- och skuldrådgivningens tjänster och skuldsanering

En person som personligen ansvarar för sina skulder kan ansöka om skuldsanering för privatpersoner, om förutsättningarna i lagen uppfylls (Lag om skuldsanering för privatpersoner 57/199). I en konkurs kan denna privatperson vara i synnerhet en fysisk person, en bolagsman i ett öppet bolag, en bolagsman i ett kommanditbolag eller en aktieägare som hör till ledningen för ett aktiebolag.

Genom ekonomi- och skuldrådgivningen får man information och råd för utredning av möjligheterna att lösa problem som hänför sig till den ekonomiska situationen och ekonomin. Ekonomi- och skuldrådgivarna ger också hjälp med att fylla i ansökan om skuldsanering och sköta andra saker som anknyter till skuldsaneringen. Ekonomi- och skuldrådgivningen har ordnats genom statens rättshjälpsbyråer. Mer information finns på Ekonomi- och skuldrådgivningens webbplats www.talousjavelkaneuvonta.fi. Ekonomi- och skuldrådgivningen är avgiftsfri för kunderna.